

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL II.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő

Deák Péter

Írta

Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György, Kőhalmi László,
Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József, Szabados Tamás,
Vékás Lajos

ISBN 978 963 454 908 6

Kiadja az Akadémiai Kiadó

1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.

www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Deák Péter, Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György,
Kőhalmi László, Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József,
Szabados Tamás, Vékás Lajos, 2024

© Akadémiai Kiadó, 2024

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítást, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Thallóczy Lajos (1857–1916), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Thallóczy Lajos történész, a Magyar Történelmi Társulat elnöke, politikus, valóságos belső titkos tanácsos, a császári és királyi közös Pénzügyminisztérium osztályfőnöke, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja 1857. december 8-án született Kassán (Abaúj-Torna vármegye). 1916. december 1-jén hunyt el Herceghalmon (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye). I. Ferenc József előző napon, november 30-án sorra került temetéséről hazatérve vasúti szerencsétlenség áldozata lett.

A Magyar Tudományos Akadémia Thallóczy Lajost az 1883. május 17-én tartott közgyűlésén levelező tagjának, és az 1895. május 10-én tartott közgyűlésén rendes tagjává választotta.

Thallóczy Lajos levelező taggá választását követően székfoglaló előadását a Magyar Tudományos Akadémián 1885. február 9-én tartotta „Bekics Pál” címmel.

Rendes tagi székfoglaló előadását a Magyar Tudományos Akadémián öt évvel megválasztását követően, 1900. november 12-én tartotta „A vlach kérdéshez” címmel. Előadása a következő évben, 1901-ben kivonatos formában nyomtatásban is megjelent a Magyar Tudományos Akadémia kiadványában, az Akadémiai Értesítőben.

Thallóczy Lajos felvidéki német ajkú polgári családban született. Eredeti neve Strommer Benedek Lajos volt. Nevét 1877-ben változtatta meg Thallóczyra. Édesapja Strommer Benedek, édesanyja Uhl (Van der Well) Margit.

Tanulmányait 1875 és 1879 között a budapesti Magyar Királyi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán folytatta, ahol középiskolai tör-

ténelem és latin szakos tanári és bölcsészdoktori diplomát szerzett. 1877-ben ugyancsak a budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen „A magyar pénzügy és közgazdaság története” című tárgyból magántanárrá képesítették, habilitálták. Fontos kiemelni, hogy 1877-ben kezdte meg tanulmányait a budapesti Magyar Királyi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán. Egyetemi jogi tanulmányai során szerzett ismeretei jelentős mértékben segítették tudományos kutatásaiban. Ugyanez vonatkozik a politikai életben és a közigazgatásban betöltött funkcióira is.

Thallóczy Lajos rövid ideig a Magyar Nemzeti Múzeumban vállalt állást. 1877-ben lett a Magyar Országos Levéltár fogalmazója.

Fontos megemlíteni, hogy 1874 és 1884 között az 1867-ben alapított Századok, 1876 és 1880 között pedig az Archeológiai Értesítő segédszerkesztői teendőit látta el. Szerkesztője volt továbbá két éven át, 1877 és 1878 között a Magyar Gyorsírónak.

1913-ban választották meg a Magyar Történelmi Társulat elnökének. A társulat felelősségteljes elnöki teendőit négy esztendőn át, egészen haláláig látta el.

1885-ben lett a közös Pénzügyminisztériumhoz tartozó bécsi levéltár igazgatója, emellett két tekintélyes oktatási intézménynek is tanára volt. A bécsi Theresianumban a magyar történetet és közjogot (ius publicum Hungaricum) adta elő. Ezenkívül megbecsült tanára volt a bécsi Konzuli Akadémiának is, ahol a magyar közjog köréből tartott előadásokat.

1901-től a közös Pénzügyminisztérium osztályvezetőjeként az 1878-ban az Osztrák–Magyar Monarchia által katonailag megszállt Bosznia-Hercegovina oktatási, művelődési és kultuszügyeinek felelőse lett. Ebben a hivatali állásában igen sokat tett az először okkupált, majd negyven évvel később, 1908-ban, ezúttal a szandzsák nélkül annektált Bosznia-Hercegovina fejlesztése érdekében.

Tisza István első miniszterelnöksége idején Thallóczy Lajost bízta meg Thaly Kálmán (1839–1909), a Magyar Tudományos Akadémia rendes és tiszteleti tagja, az MTA II. Osztálya elnöke mellett II. Rákóczi Ferenc hamvai hazahozatalának lebonyolításával. Itt említjük meg, hogy a Rákóczi hamvainak hazaszállítása és újratemetése tárgyában az uralkodói rendelet 1904. április 19-én jelent meg.

Thallóczy Lajos valóságos belső titkos tanácsosi kinevezésére 1912-ben került sor. 1915-ben az I. világháború során az Osztrák–Magyar Monarchia csapatai által megszállt Szerbia polgári kormányzója, biztosa lett.

Kiemelendő, hogy Thallóczy Lajos a magyar Balkán-kutatás megalapozója volt. Munkái úttörő jelentőségűek, és ma is komoly értékkel bírnak – tegyük hozzá, hogy jogi vonatkozásban is – a magyar–szerb, magyar–hor-

vát, a magyar–bolgár és a magyar–török kapcsolatok tudományos igényű feltárása, kutatása vonatkozásában.

1915-ben elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia Nagyjutalmát. Megemlítjük, hogy néhány történelmi regényét és útleírását „Deli” álnéven publikálta.

Thallóczy Lajos felett a Magyar Tudományos Akadémián az emlékezésedet Károlyi Árpád (1853–1940), a Magyar Tudományos Akadémia rendes és tiszteleti tagja tartotta, mely nyomtatásban is megjelent.

Sírja Budapesten, a Fiumei Úti Nemzeti Sírkertben található. Síremlékét Horvay János szobrászművész készítette 1920-ban.

Thallóczy Lajos számos kutatási területre kiterjedő, a magyar mellett német és szláv nyelveken is publikált jogtörténeti tárgyú, továbbá közigazgatási joggal és politikai kérdésekkel is foglalkozó munkái Magyarországon, Törökországban és a Balkán-félsziget országaiban egyaránt századunkban is komoly figyelmet érdemelnek.

Hamza Gábor

Thallóczy Lajos főbb munkái

I. Apafy Mihály udvara. Budapest, 1878; *A kamara haszna (lucrum camarae) története.* Budapest, 1879; *Vasvári Pál s a pesti egyetemi ifjúság 1844–1848/9.* Budapest, 1882; *Utazás a Levantában. A keleti kereskedelem története Magyarországon.* Budapest, 1882; *Oroszország és hazánk.* Budapest, 1884; *Csömöri Zay Ferenc.* Budapest, 1885; *Az „illyr” címergyűjtemények.* Budapest, 1888; *Magyarország és Ragusa.* Budapest, 1888; *Bácsy Jakab. Regényes történet a XVII. századi hajdúvilágból.* Budapest, 1891; *Horvát szokásjog* (Bácsy Jakab álnéven, Budapest, 1896); *Tanulmányok a Blagay-család történetéből.* Budapest, 1897; *Magyar–bolgár összeköttetések. Századok,* 1898, II. füzet. 113–123. old.; *III. Béla és a magyar birodalom.* Budapest, 1900; *Nagy Lajos és a bolgár bánság.* Budapest, 1900; *Gróf Szécsen Antal.* Budapest, 1901; *Österreich-Ungarn und die Balkanländer.* Wien, 1901; *Magyarország melléktartományainak oklevéltára című sorozat négy kötete: A horvát végbelyek oklevéltára.* (Hodinka Antallal, Budapest, 1903); *Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára.* (Áldásy Antallal, Budapest, 1907); *Alsó-Szlavónia okmánytára 1244–1710* (Horváth Sándorral, Budapest, 1912) és *Jajcza története.* (Monum. Hung. Hist. Dipl. XL., Budapest, 1915; Mantovai követjárás Budán. 1395, Budapest, 1905; *Tanulmányok a bosnyák bánság kezdeteiről.* Budapest, 1905; *A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526.* (Szerk. Áldásy Antallal) Budapest, 1907; *Bosnyák és szerb élet- és nemzedékrajzi tanulmányok.* Budapest, 1909; *A szerb felkelés története. 1808–09.* Budapest, 1909; *Kállay Benjámin emlékezete.* Budapest, 1909; *A Frangepán-család oklevéltára.* (Szerk. Barabás Samuval) I–II. kötet. Budapest, 1910–13; *Alsó-szlavóniai okmánytár 1244–1710.* (Szerk. Horváth Sándorral) Budapest, 1912; *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter.* Budapest, 1913; *Frangepán család*

oklevéltára I–II. (1910–1913, Barabás Samuval); *Tudákos levelek. I–II.* (álneven) Budapest, 1913–14; *Török-magyar oklevéltár.* (Fordította Karácson Imre) (Szerk. Thallóczy Lajos Krcsmárik Jánossal és Szekfű Gyulával) Budapest, 1914; *Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia.* (Szerk. Konstantin Jirecekkal, Milan Sufflay-val) I–II. Budapest, 1913–18; 1814–1914, Budapest, 1915; *Jajca (bánság, vár és város) története 1450–1527.* Budapest, 1915; *Illyrisch-albanische Forschungen. I–II.* München-Leipzig, 1916; *Illyrisch-Ungarn und die Balkanländer mit besonderer Rücksicht auf das okkupierte Serbien.* Budapest, 1916; és *Tagebücher* 23. VI. 1914–31. XII. 1914 (Hrsg. von Ferdinand Hauptmann, Anton Prasch) Wien, 1981.

Felhasznált irodalom

Gárdonyi Albert: Thallóczy Lajos. *Magyar Figyelő*, 1916; Angyal Dávid: Thallóczy Lajos. *Budapesti Szemle*, 1917; Csánki Dezső: Thallóczy Lajos. *Századok*, 1917; Träger Ernő: *Thallóczy Lajos az ember és a gyorsíró.* Budapest, 1936; *Thallóczy Lakos emlékének.* Traeger Ernő, Bárczy István, Némethy Károly, Tury Gyula, Horánszky Lajos, Kállay Ubul, br. Skerlecz Iván, Taubinger Rezső, br. Malcomes Béla emlékbeszédei. (Szerk. Traeger Ernő) Budapest, 1936; Károlyi Árpád: *T. L. emlékezete.* MTA Emlékbeszédek, XXIII., Budapest, 1937; Károlyi Árpád: *Thallóczy Lajos élete és működése.* Budapest, 1937; Mészöly Gedeon: *Thallóczy Lajos mint nyelvűvész.* Budapest, 1937; Eckhart Ferenc: *Thallóczy Lajos, a történetíró.* Budapest, 1938; Vitéz Kary Béla: *Thallóczy Lajos, a szociológus, a közjogász és az elméleti politikus.* Budapest, 1938; Némethy Károly: *Emlékezések Thallóczy Lajosról.* Budapest, 1940; Tóth László: *A magyar Balkán-kutatás megindítója, Thallóczy Lajos.* Budapest, 1941; Suhay Imre: *Thallóczy Lajos mint a megszállt Szerbia polgári biztosa.* Budapest, 1941; Tömöry Márta: Bosznia-Hercegovina annektálásának történetéből. Részletek Thallóczy Lajos naplójából. *Századok*, 1966; Tömöry Márta: *Thallóczy Lajos és az Országos Levéltár*, 1976; Glatz Ferenc: *Történetíró és politika.* Budapest, 1980; Glatz Ferenc: *Alkotmányos önállóság és történetírás. A „bécsi” magyar történetírók köre.* In: Glatz Ferenc: *Nemzeti kultúra – kulturált nemzet 1867–1987.* Budapest, 1988; Tömöry Márta: *Thallóczy Lajos, a tragikus sorsú történetíró.* Baranya, 1996–1997; Waktor Andrea: „Kegyelmes Büzérnagy!... Én ábrándozom a bécsi szép napokról.” Thallóczy Lajos és köre Bécsben. *Budapesti Negyed*, 2004; Szilágyi Ágnes Judit: *Érdekes személyiségek, emlékezetes viták a magyar történetírásban, 27 történészportré.* Budapest, 2007, 49–54.; Dževad Juzbašić – Ress Imre (szerk.): *Thallóczy Lajos a történész és politikus.* Budapest, 2010; „Kedves Lajosom!”. Csánki Dezső levelei Thallóczy Lajoshoz, 1879–1916 (sajtó alá rend., bev. Reisz T. Csaba) Magyar Történelmi Társulat–MTA BTK TTI, Budapest, 2017. és *Segítség nehéz időkben.* Levélválogatás Thallóczy Lajos hagyatékából. (sajtó alá rend. Zichy Mihály) Budapest, 2018.